IQTIDORLI YOSHLARNI DAVLAT STIPENDIYALARI ORQALI QO'LLAB-QUVVATLASHNING HUQUQIY ASOSLARI

Turon universiteti Andijon filiali Tarix Magistr 2- bosqich talabasi
Ergashev Elerbek

Annotatsiya. Tezisda O'zbekistonda iqtidorli yoshlarni Prezident va nomli davlat stipendiyalari orqali qo'llab-quvvatlashning huquqiy asoslari tahlil qilindi. Normativ hujjatlar, e'lon qilingan tanlov natijalari va xorijiy manbalar asosida talabgorlarni saralash, ballarni qayta ko'rib chiqish hamda stipendiya tayinlash tartibi o'rganildi. Oliy ta'lim muassasalari uchun tanlovdan keyin anonimlashtirilgan statistik hisobot e'lon qilish taklif etildi.

Kalit so'zlar. iqtidorli yoshlar, davlat stipendiyasi, Prezident stipendiyasi, tanlov, apellyatsiya, davlat granti.

Аннотация. В тезисе проанализированы правовые основы поддержки одарённой молодёжи в Узбекистане посредством президентских и именных государственных стипендий. На основе нормативных актов, опубликованных итогов конкурса и зарубежных источников рассмотрены отбор кандидатов, пересмотр оценок и назначение стипендий. Предложено публиковать обезличенную статистику по итогам конкурса.

Ключевые слова. одарённая молодёжь, государственная стипендия, президентская стипендия, конкурс, апелляция, государственный грант.

Abstract. This paper examines the legal basis for supporting talented young people in Uzbekistan through presidential and named state scholarships. It draws on legislation, published competition results, and international sources to analyse candidate selection, appeals, and scholarship awards. It proposes publishing anonymised statistics on the selection process.

Keywords. talented youth, state scholarships, presidential scholarship, competitive selection, appeals, state education grant.

Kirish

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 79-moddasi davlat zimmasiga yoshlarning intellektual va ijodiy rivojlanishi uchun sharoit yaratish vazifasini yuklaydi [1, 79-modda]. "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonunning 25-moddasi stipendiya belgilashni iqtidorli va iste'dodli yoshlarni qo'llab-quvvatlash shakllaridan biri sifatida nazarda tutadi [2, 25-modda]. Ushbu umumiy normalar oliy ta'limda kim tanlovda qatnashishi, natija qanday aniqlanishi va g'olibga qanday imtiyoz berilishini belgilovchi nizomlar orqali amalga oshiriladi.

Tadqiqotning maqsadi Prezident va nomli davlat stipendiyalarining huquqiy mexanizmini tahlil qilish hamda tanlov natijalarini baholash uchun zarur ko'rsatkichlarni aniqlashdan iborat. Ishning asosiy doirasi bakalavriat tanlovidir. Magistratura uchun Prezident stipendiyasi qoidalari qamrovdagi farqni aniqlash maqsadida ko'rib chiqildi.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Materiallar va metodlar

Formal-yuridik usul yordamida Konstitutsiya, sohaviy qonun va Hukumat qarorlarining o'zaro bog'liqligi o'rganildi. Vazirlar Mahkamasining 226-son qaroriga ilova qilingan nizomlarning 2026-yil 5-noyabr holatidagi tahriri, jumladan, 840-son qaror bilan kiritilgan o'zgartirishlar tahlil qilindi [3–4]. Baholashda talabgor maqomi, ball hisoblash, shikoyat berish va stipendiya tayinlash alohida mezon sifatida olindi. Rasmiy tanlov natijalari qamrovni tavsiflash uchun ishlatildi [6]. Rus tilidagi Qozog'iston qoidalari tanlovga kirish shartlarini qiyoslashga, ingliz tilidagi eksperimental tadqiqot esa rag'bat ta'sirini baholashdagi metodik farqni ochishga xizmat qildi [7–8].

Natijalar

Bakalavriatda Prezident stipendiyasi O'zbekiston fuqarosi bo'lgan, kunduzgi ta'limning bitiruvchi kursida o'qiyotgan va o'qish davomida faqat a'lo baho olgan talabalar uchun nazarda tutilgan. Nizom mamlakatdagi davlat, nodavlat va xorijiy oliy ta'lim muassasalari hamda qo'shma dasturlarni qamrab oladi. Prezident stipendiyasiga talabgordan yo'nalishiga mos kamida ikkita e'lon qilingan ish talab etiladi. Beruniy, Ibn Sino va Navoiy kabi nomli stipendiyalarga esa oxirgi ikki kursdagi talabalar da'vogarlik qilishi mumkin. Ayrim stipendiyalarda soha bo'yicha maxsus mezon mavjud. Masalan, Bobur stipendiyasi tarix va geografiya yo'nalishlari bilan bog'langan. Magistratura bo'yicha alohida nizom Prezident stipendiyasini davlat oliy ta'lim muassasalarining kunduzgi ta'limida barcha fanlardan a'lo o'qiyotgan O'zbekiston fuqarolari uchun belgilaydi [3, 2-ilova, 1–3-bandlar va 3-ilova, 1–4-bandlar].

Bakalavriat tanlovida oliy ta'lim muassasasi kengashi nomzodlarni tavsiya etadi, vazirlik tashkil etgan ekspert guruhlari esa talabgorlarni tasdiqlangan mezonlar bo'yicha baholaydi. Ilmiy ishlar uchun jami 40 ballgacha, jumladan, talabgor tanlagan asosiy ikki ish uchun 30 ballgacha ajratiladi. Yutuqlar 20 ballgacha, til sertifikati 10 ballgacha, test 30 ballgacha baholanadi. Testdan o'tishning quyi chegarasi test bo'yicha mumkin bo'lgan eng yuqori ballning 55 foizidir. Ekspert ballaridan norozi talabgor natija e'lon qilinganidan boshlab 48 soat ichida elektron tizim orqali apellyatsiya berishi mumkin [4, 1-ilovada 226-son qarorning 3-ilovasiga kiritilgan o'zgartirishlar]. Bu tartib ekspert bahosini qayta ko'rib chiqish uchun alohida protsessual imkoniyat yaratadi.

Bakalavriat stipendiyalari 1-sentabrdan bir o'quv yiliga tayinlanadi [3, 3-ilova, 12-band]. Prezident stipendiyasi va nomli stipendiyalar uchun alohida oylik miqdorlar belgilangan [5, 2-ilova]. Bitiruvdan so'ng tegishli magistratura mutaxassisligiga tanlovsiz, qo'shimcha davlat granti asosida qabul qilinish imkoniyati Prezident stipendiyasi sohibi uchun ikki yil, nomli stipendiya sohibi uchun bir yil davom etadi [3, 3-ilova, 14-band]. 2025/2026-o'quv yili bo'yicha rasmiy e'londa bakalavriatning 101 nafar talabasi Prezident stipendiyasi tanlovi g'olibi bo'lgani qayd etilgan [6]. Ushbu raqam aynan bakalavriatdagi Prezident stipendiyasi g'oliblarini ifodalaydi.

Muhokama

Qozog'istonning rus tilida e'lon qilingan qoidalarida Prezident stipendiyasiga kunduzgi ta'limdagi bakalavriat talabalari uchinchi kursdan, magistrantlar ikkinchi o'quv yilidan da'vogarlik qilishi ko'zda tutilgan. Qoidalar a'lo baho talabini davlat ta'lim buyurtmasi asosida va to'lov asosida o'qiyotganlarga tatbiq etadi [7]. O'zbekiston va Qozog'iston misolida yuqori o'zlashtirish umumiy mezon bo'lib, bakalavriatda tanlovga kirish vaqti farqlanadi. O'zbekistonda Prezident stipendiyasining bitiruvchi kursga bog'langani sababli kichik kurslardan boshlab ilmiy rahbarlik va tanlov mezonlari bilan tanishtirish talabgorlarni oldindan tayyorlash vositasi bo'la oladi.

G'oliblar soni tanlov natijasini tavsiflaydi. Stipendiyaning keyingi o'qish va ilmiy faoliyatga ta'sirini baholash uchun esa boshqa ma'lumotlar talab etiladi. J. Angrist va hammualliflarning birinchi

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

kurs talabalari bilan o'tkazgan tajribasida pul rag'bati va akademik yordam birga taklif qilinganda talaba ayollarning o'zlashtirishi yaxshilangan. Shu tajriba natijalarini O'zbekiston stipendiyalariga ko'chirish uchun mahalliy dastur alohida baholanishi kerak [8].

Muallif taklifiga ko'ra, oliy ta'lim muassasasi tanlov yakunida arizalar, keyingi bosqichga tavsiya etilganlar va g'oliblar sonini stipendiya turi bo'yicha anonim shaklda e'lon qilishi mumkin. Apellyatsiya asosida o'zgargan baholar sonini alohida ko'rsatish qayta ko'rib chiqish tartibining amalda qanday ishlaganini aniqlashga yordam beradi. Stipendiyaning keyingi natijalarini o'rganishda esa sohiblarning magistraturaga kirishi va ilmiy faoliyati alohida kuzatilishi lozim.

Xulosa

O'zbekistonda stipendiya orqali iqtidorni qo'llab-quvvatlash Konstitutsiya va sohaviy qonundagi umumiy vazifadan tanlov mezonlari, apellyatsiya, to'lov va magistratura imtiyozini belgilovchi aniq qoidalargacha shakllangan. Tanlov yakunlarini bosqichlar kesimida yoritish talabgorlar uchun jarayonning tushunarliligini oshiradi va dastur qamrovini baholash uchun ma'lumot beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 2023-yil 30-aprel. 79-modda.
2. O'zbekiston Respublikasining 2016-yil 14-sentabrdagi O'RQ-406-son "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni. 25-modda.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2008-yil 13-oktabrdagi 226-son "O'zbekiston iqtidorli yoshlarini taqdirlash va moddiy rag'batlantirish to'g'risida"gi qarori. 2 va 3-ilovalar.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 30-dekabrdagi 840-son "O'zbekiston Respublikasi Hukumatining ayrim qarorlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish, shuningdek, ba'zilarini o'z kuchini yo'qotgan deb hisoblash to'g'risida"gi qarori.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-yanvardagi 59-son "Oliy ta'lim muassasalari talabalariga to'lanadigan stipendiyalar miqdorlarini belgilash hamda stipendiyalar tayinlash va to'lash tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. 2-ilova.
6. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Bakalavriat bosqichi bo'yicha Prezident va nomli davlat stipendiyalari g'oliblari tasdiqlandi! 2026-yil 3-fevral. Rasmiy axborot.
7. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 7 апреля 2011 г. № 136 «Об утверждении Правил назначения стипендий, учрежденных Президентом Республики Казахстан». Регистрационный № 6936.
8. Angrist J., Lang D., Oreopoulos P. Incentives and Services for College Achievement: Evidence from a Randomized Trial // American Economic Journal: Applied Economics. 2009. Vol. 1. No. 1. P. 136–163.
9. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=9KaLgU4AAAAJ&citation_for_view=9KaLgU4AAAAJ:e5wmG9Sq2KIC

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.